

Системи здобуття дошкільної освіти. Різновиди освітніх послуг. Форми здобуття дошкільної освіти.

Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою системи безперервної освіти в Україні. Прийняття Верховною Радою України Закону “Про дошкільну освіту” та підписання його Президентом дає новий імпульс розвитку дошкільної освіти. Стаття 4 Закону звучить так: “Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою системи безперервної освіти в Україні”. Цим законодавчо визнано самоцінність дошкільного віку як надзвичайно важливого і неповторного періоду в розвитку особистості.

На батьків (стаття 9) або осіб, які їх замінюють, покладено відповідальність перед суспільством та державою за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їхнього життя, здоров'я, людської гідності. І ще: “сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти” (стаття 8)

Дитина може здобути дошкільну освіту за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють:

- у дошкільних навчальних закладах, незалежно від підпорядкування, типів і форм власності;
- у сім'ї;
- за допомогою фізичних осіб з високими моральними якостями, котрі мають відповідну вищу освіту, ліцензію на право надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти та фізичний стан здоров'я яких дозволяє виконувати обов'язки педагога.

Враховуючи, що нині близько 50% дошкільників з різних причин не відвідують дошкільні навчальні заклади, а переважна більшість батьків потребують спеціальної методичної, діагностичної допомоги для здійснення виховних функцій (особливо в підготовці дітей до школи) на державному рівні планується якнайшвидше врегулювати таке важливе питання сьогодення, як пошук ефективних організаційних підходів до впровадження нових форм здобуття дітьми дошкільної освіти, зокрема запровадження соціально-педагогічного **патронату сім'ї**. Реалізувати це складне завдання можна спільними зусиллями як управлінців, так і практиків.

В Україні варіативні організаційні форми роботи з дітьми, які не відвідують дошкільні заклади, тільки починають складатися. Для збереження системи дошкільного виховання конче потрібно шукати нові, економічно доцільні форми організації дошкільної освіти. І це не тільки реально, а й перспективно, тому що з'явиться можливість економити бюджетні кошти, зменшити оплату батьків за послуги дошкільних закладів, котрі стануть доступними для широких верств населення.

Як відомо, Міністерством освіти і науки України вже дано певні орієнтири щодо варіативних організаційних форм роботи з дітьми, які не відвідують дошкільні заклади. Ці орієнтири та наявний практичний досвід дають можливість визначити найбільш ефективні нові форми організації дошкільної освіти: групи короткотривалого перебування дітей; центри розвитку дітей.

Варіативні форми роботи з дітьми, як правило, передбачають перебування дітей в таких групах і центрах неповний робочий день, а харчування забезпечують батьки. Створення груп короткотривалого перебування дітей – форма роботи порівняно нова, тільки входить в практику дошкільної освіти, тому вона не досить вивчена і

розроблена. Практичних працівників цікавлять всі аспекти її діяльності: організаційні, методичні, фінансові. Спробуємо назвати можливі варіанти груп короткотривалого перебування.

Групи підготовки старших дошкільників до навчання в школі створюються в дошкільному закладі, при загальноосвітній школі, вдома. Навчання може здійснюватися протягом року, з першого січня, з середини травня, увесь червень. Як показує практика, в групах, які ведуть учителі, робота зводиться до навчання дітей читання, рахунку, підготовки руки до письма. Дошкільники позбавлені ігор, спілкування з однолітками. Одне заняття на тиждень не забезпечує достатнього педагогічного впливу спеціаліста.

У групі, яка працює вдома з педагогом, діти перебувають у колі однолітків, що забезпечує найбільш ефективні умови для їхнього розвитку, соціалізації. Є ще й така форма, як індивідуальна допомога дитині вдома. Здається, що і максимальні умови створені для здійснення особистісно-орієнтованого підходу до дитини, проте знову ж таки, відсутні важливі фактори виховання і розвитку дошкільника – спілкування з однолітками та гра.

Таким чином, в роботі з неорганізованими дітьми найбільш доцільно створювати групи короткотривалого перебування при дитячому навчальному закладі. Там, де немає дошкільних навчальних закладів, групи створюються при школах (за умов щоденних занять по 2-3 години під керівництвом дошкільного педагога) і вдома у педагога.

Роботу дошкільного навчального закладу з дітьми, не охопленими дошкільною освітою, можна організовувати по-різному. Скажімо, створювати групи короткотривалого перебування дітей, яких включати до складу недоукомплектованих груп. Вони братимуть участь у іграх, буватимуть на заняттях та прогулянках, а перед обідом батьки будуть забирати їх додому. За таких умов у дитини має бути оформлена медична картка. Подекуди можуть бути групи, куди дошкільники приходитимуть лише на заняття.

У дошкільних навчальних закладах можуть створюватися і такі групи:

- прогулянкові – тут має бути організований повноцінний догляд, ігри, прогулянки на свіжому повітрі без спеціальної навчальної діяльності;
- консультативні – відвідування дітьми окремих занять з логопедом, психологом, іншими фахівцями (залежно від потреб);
- сезонні – створюються на базі вже існуючих ДНЗ, функціонують від 1 до 8 календарних місяців на рік. Вони є закладами суспільного виховання дітей від 2 до 6 років і здійснюють догляд за ними, виховання та оздоровлення;
- “особлива дитина” (5-9 років) з індивідуальним режимом;
- неповного вихідного дня;
- інтенсивного розвитку (для підготовки до вступу в гімназію, ліцей);
- підвищеної індивідуальної уваги (з низьким рівнем шкільної зрілості);
- сімейні;
- гувернерські;
- різновікові, в яких братики і сестрички, сусіди, друзі перебуватимуть разом.

Крім того, можуть організовуватися ігрові групи для вивчення комп'ютера, студії, гуртки тощо. Таким чином, переважна більшість груп короткотривалого перебування створюється з метою полегшення адаптаційного періоду в першому класі школи дітей, які не відвідували ДНЗ. Але можуть комплектуватися такі групи й з іншою метою, залежно від потреб батьків. Нові форми навчання і виховання дітей жодною

мірою не слід розглядати як альтернативу чинним. Переважну більшість батьків влаштовує режим роботи дошкільних закладів – повний чи цілодобовий, тож руйнувати систему дошкільної освіти, що склалася, не варто. Існуючі заклади повинні подбати про організацію нових форм охоплення малюків з сімей мікрорайону.

Для створення групи короткотривалого перебування дітей колективу слід глибоко проаналізувати матеріальну і кадрову бази, якість освітнього процесу, оцінити свої можливості. Потрібно вивчити соціальну ситуацію в мікрорайоні, виявити кількість дітей у віці від 2 до 6 років, що не відвідують дошкільні навчальні заклади, зацікавленість батьків у групах короткотривалого перебування, їхню готовність платити за додаткові послуги. Родини, в яких діти виховуються вдома, потребують особливої уваги. Тому важливо зібрати інформацію про такі сім'ї, проаналізувати причини відмови від послуг дошкільного закладу. Створюючи альтернативні форми залучення дітей до дошкільної освіти, варто враховувати потреби батьків як з високим рівнем доходів, так і малозабезпечених. Щоб сприяти активності батьків, важливо прорекламувати свій дошкільний заклад.

Законом “Про дошкільну освіту” України законодавчо закріплені різні типи дошкільних навчальних закладів (стаття 12) і серед них – центри розвитку дитини. Ці типи навчального закладу передбачені з огляду на те, що саме життя показує доцільність виходу частини дитячих садків за межі своїх традиційних функцій та обов'язків. Центри активно залучають до співпраці родини, громадськість, інші навчальні установи. Вони відрізнятимуться від традиційного дошкільного закладу й роботою з дітьми, оскільки опікуються, в першу чергу, тими, хто з певних причин не відвідує дитячий навчальний заклад.

Центром, створеним на базі ДНЗ, можуть бути охоплені діти, які після хвороби потребують доліковування та реабілітації. У переважній більшості дитячих садків, що сьогодні функціонують, наявні фізіотерапевтичні, масажні кабінети, у багатьох є басейни, тож малеча зможе там доліковуватись. Батьки завдяки цьому не братимуть листків непрацездатності, які негативно впливають на їхню роботу (її, на жаль, можна втратити). Дитині ж буде на користь перебування між однолітками оздоровчі процедури, ігри на свіжому повітрі.

До центру розвитку дитини можна запрошувати дітей, які відвідують інші заклади. Центр обирає певний напрямок роботи – фізкультурно-оздоровчий, естетичний, гуманітарний, але має змінну кількість груп. У його складі можуть бути дошкільний заклад як такий і довільна кількість дібраних додаткових груп. Або ж він може функціонувати за сьогоднішньою моделлю позашкільного закладу, здійснюючи суто гурткову роботу, й охоплювати як дошкільнят, так і школярів.

В Україні зроблено лише перші кроки щодо організації центрів розвитку дитини, школи і центри раннього розвитку дітей дошкільного віку

- центри консультативної, методичної, діагностичної допомоги батькам;
- центри дитячої і юнацької творчості;
- медико-психолого-педагогічні центри допомоги сім'ям, які виховують дітей удома;
- мікроцентри соціально-педагогічної підтримки сім'ї дитини

Центри розвитку дитини можуть існувати як самостійний заклад, маючи матеріальну і кадрову базу, або ж відкриваються при освітніх установах: дитячих садках, загальноосвітніх школах, закладах додаткової освіти. Найкраще такі центри

“приживаються” саме на базі закладів додаткової освіти, що обумовлено суттю цього виду освіти, як особистісно-зорієнтованого, розвивального.

Центри раннього розвитку здатні задовольнити цілий ряд соціальних потреб:

- компенсувати загальний особистісний розвиток дітей, які не відвідують дошкільні заклади;
- вирівнювати адаптаційні можливості майбутніх першокласників;
- забезпечувати підготовку дошкільників до навчання в освітніх закладах підвищеного типу (ліцеї, гімназії).

Центр раннього розвитку дітей дошкільного віку може здійснювати комплексну підготовку до школи подаємо орієнтовну розвивальну програму...

Розвивальна програма включає ігри, вправи, спрямовані:

- на більш глибоке усвідомлення і оцінку дитиною своїх особистісних якостей, мотивів діяльності, на саморегуляцію своєї поведінки;
- на розвиток інтелектуальної сфери дитини (мислення, увага, пам'ять, уява);
- на розвиток мови і фонематичного слуху;
- на розвиток комунікативних здібностей.

Особливо цікавий досвід здійснення морального виховання, котрий передбачає діагностику рівня особистісного розвитку, використання системи методичних прийомів, діагностику результатів навчання і виховання. Важливо застерегти від тенденції перетворення подібних центрів в освітні заклади, де переважає навчальний процес, а освітні цінності домінують над виховними.

Важливо, коли в цій роботі беруть участь всі спеціалісти ДНЗ (вихователі, логопеди, інструктор з фізкультури, психолог). Відповідно до графіка вони надають дітям і батькам, що живуть у мікрорайоні дитячого садка, такі послуги: консультації педагогів, логопедів, психолога з питань, які цікавлять батьків; заняття для дітей в групах однолітків з усіх розділів програми; індивідуальні заняття з логопедом; розвивальні заняття з психологом; лікувальний, зміцнюючий масаж та інші види медичного обслуговування. Робота повинна розпочинатися із зустрічі з психологом, котрий проводить бесіду з дитиною, а батькам пропонує відповісти на ряд запитань і заповнити анкету. На основі результатів бесіди, тестів, анкетування планується подальша робота центру і батьків з розвитку (у випадку необхідності – корекції) дитини.

Отже, центр розвитку дитини може існувати як самостійний заклад або ж відкривається при освітніх установах. Організації його передуює вивчення соціальної ситуації в мікрорайоні, створення умов для проведення освітньої роботи. Основне його призначення – надання діагностичної, методичної та консультативної допомоги сім'ям, що виховують дітей дошкільного віку удома.

Рішення про відкриття центру приймається адміністрацією району, міста.

За останній час наповненість груп дітей шестирічного віку в дошкільних навчальних закладах міст збільшилася. Це свідчить про зацікавленість батьків у якісній підготовці дітей до школи. І все ж ще значна кількість дітей-п'ятирічок, особливо у сільській місцевості, залишаються поза дошкільними закладами.

Групи короткотривалого перебування, як одна з економічно вигідних для батьків та держави і ефективних у педагогічному відношенні сучасних форм дошкільної освіти, є перспективними. Центри розвитку дитини, крім надання допомоги сім'ям в підготовці дітей до школи, все більше зосереджуються на проблемі раннього розвитку дітей – одній з найактуальніших в теорії і практиці сьогоденної педагогічної науки.

